

NOVAC U KNJIŽEVNOSTI

„Narodi koji su se izobijestili u sreći, jednako su propali kao što i narodi osiromašeni: jedni i drugi izgube pred očima ideale... A što je čovjek bez ideala? Amice, marva, blašče kojemu će svaki čas pasti sjekira na vrat...“

U Glib; Vjenceslav Novak

VJENCESLAV NOVAK – U GLIB

Čitajući pripovijetku „U Glib“ iz „Odabranih pripovijetki“ Vjenceslava Novaka ne možete ostati ravnodušni. U ovoj poučnoj pripovijetki u kojoj svjedočimo **nepravdi** nanesej siromašnom i izrazito pametnom i vrijednom dječaku Jakovu iz Like, koji je **ostao bez stipendije za nastavak školovanja jer ju je „preko veze“ dobio, sin bogatog trgovca i načelnika, čijem sinu stipendija služi za luksuz**, a ne za osnovne životne potrebe.

Kroz ovu pripovijetku mladi mogu puno naučiti o **piramidi ljudskih potreba** i kako ih ljudi na različite načine pokušavaju ispuniti. Naime, koliko god ljudi bili različiti jedno nam je zajedničko - **piramida ljudskih potreba po kojoj se kroz život pokušavamo penjati, ali na različite načine.**

Abraham Maslow je iza sebe ostavio teoriju o **piramidi ljudskih potreba**, koja se sastoji od pet potreba:

- **Fiziološke**
- **Sigurnost**
- **Ljubav i pripadanje**
- **Poštovanje**
- **Samo aktualizacija**

Ljudske potrebe kreću od onih osnovnih (**fizioloških**), a to su potrebe za vodom, zrakom, hranom, snom; iza njih je potreba za **sigurnošću** koju

imamo kad imamo posao, zdravstvenu i socijalnu skrb, krov nad glavom. Da bi bili sretni i ispunjeni potrebni su nam **ljubav i osjećaj pripadnosti**, koju postizemo kroz ljubav i pripadanje obitelji, prijateljima, partneru, različitim grupama i klubovima s kojima dijelimo iste interese. Još jedna od ljudskih potreba je da nas drugi ljudi **poštuju**. I tako dođemo do zadnje potrebe na našoj piramidi, a to je **samo aktualizacija**. Kažu da vrlo mali postotak ljudi uspije doći do pete razine (njih svega 2%), a to je razina u kojoj su kreativnost, moralnost, kad prihvaćamo stvari onakve kakve jesu i nemamo predrasuda, odnosno kad smo u potpunosti zadovoljni sobom i svime što smo u životu postigli da imamo potrebu svoje znanje i iskustvo podijeliti s drugim ljudima.

Isto tako, Maslow je zaključio da čovjek **dok ne ispuni potrebe niže razine, ne razmišlja o potrebama više razine**. Kroz pripovijetku „U Glib“ s mladima možete razgovarati o piramidi ljudskih potreba. Naime jedna od prvih lekcija o novcu započinje učenjem **razlike između želja i potreba** te na koji način ispuniti potrebe, a da ne upadnemo u zamku da potrebe ispunjavamo na pogrešan način zbog utjecaja medija ili društva koje će nam prenijeti pogrešne vrijednosti zbog kojih naše penjanje piramidom potreba može poprimiti zastrašujuće obrise.

- A kako će se u nas učvrstiti značaj?... Boriš se i boriš, a najkasnije ti dođe da vikneš: Do vraga sve skupa!... Kleknuo bi i pred onu tržicu što prodaje na Jelačićevom trgu kukuruzni kruh, da te spasi gladi. **Zimu i bolest - sve ćeš nekako podnositi, ali glad nikako!...** I Ezav u Svetom pismu prodao je za zdjelu leće prvenstvo!... Glad snizi čovjeka do životinje, a lako je situ diktovati zakone o moralu i o dužnostima svjesnoga čovjeka! Iz ogladnjela želuca propne se u tvoju svijest đavo, pa kaže: Nosi me, samo mi daj jesti!... **A i što da ima tko od čovjeka koji mora živjeti a nema čim hraniti svoj život?...** Da li si ti mene vidio - stao je najednom govoriti zanosnim tonom - s kakvim sam ja idejama i idealima došao u sveučilište!... Ne, nijesam ih se odrekao - rekao je onda odlučno i kao ispričavajući se - ali koliko je puta zinula na njih glad da ih proždere! Obijest će oživinčiti čovjeka, ali isto tako i glad...

...
- Ne vjeruj u to da siromaštvo čeliči čovjeka... Tako se nekom, tko zna u kojoj prilici, sviknulo reći, a oni kojima je to u prilog, ponavljaju tu riječ kao bogzna kako važnu i istinitu sentenciju. A laž je!... **Siromaštvo obataljuje čovjeka... Steže mu slobodu - Što ćeš više?...** Niske brige podgrizavaju velike misli i obaraju ih, kao što crv koji se zavukao u žilu obara hrast... Svojevoljno siromaštvo iz požrtvovanja, to je, prijatelju, što drugo!... To je isto što i srnuti u boj poradi poziva svoga srca... to stvara velika djela... Takovo požrtvovanje - to je krepost. **A gladovanje od nevolje, to je muka i mučenje pod kojim će malo tko ostati svecem...** Govorim li pravo?
Citat iz pripovijetke „U Glib“

ŠTO JE ČOVJEK BEZ IDEALA?

U trenutku kad odlučimo **biti roditelji** trebamo biti svjesni da smo preuzeli **veliku odgovornost**. Ako smo svjesni činjenice da su **roditelji djeci jedan od najvećih uzora** dobar dio života, onda shvatimo kako je naša velika odgovornost u tome **koje vrijednosti ćemo djetetu prenijeti**, jer će upravo te vrijednosti odrediti njegov životni put, odnose s drugim ljudima, ali i **način na koji će se penjati po piramidi ljudskih potreba**.

Čitajući prve retke pripovijetke „U Glibu“ koja započinje opisom mladog Artura Kranjčića, sina bogatog trgovca i načelnika i prvim dijalogom u kojem otac slavodobitno sinu objašnjava kako je „uspio“ jer mu je, kako kaže, „dobio stipendiju“ te reakciju majke koja umjesto da se pobuni ironično dodaje kako će sin u Zagrebu živjeti grofovski, uočavamo prvi primjer **opasnog penjanja po piramidi ljudskih potreba**.

„Malo prije odlaska u Zagreb rekao je jednom kod objeda otac:
- Dakle, **ipak sam uspio... Dobio sam ti, Arture stipendiju... Dvije stotine forinti... Dok je to govorio, njegovo se lice smješkalalo i bilo obasjano osjećajem zadovoljstva. A i majke se ugodno dojmila ta vijest, ona je dala oduška svome veselju tobože zavidnim riječima što ih je rekla sinu:
- Lako za te... **Živjet ćeš u Zagrebu kao grofovski sin...**“ - citat iz pripovijetke „U Glib“**

Naime otac u želji da zasluži **poštovanje** svoga sina jer mu se „izborio“ za stipendiju, ustvari na nepošten način eliminira Jakova, dječaka iz Like koji je po svim kriterijima (a osnovni kriterij je bio socijalni status) trebao dobiti stipendiju koja bi mu omogućila daljnje školovanje. Istovremeno šalje sinu krivu poruku da je važan rezultat i da se do njega može doći i na nepošten način. Posebno je alarmantna poruka koju šalje otac kao reakciju na djetetovo buđenje savjesti kad dijete zaključuje: „Stipendija me guši.“ i na sinov pokušaj apela na očevu savjest:

„... Ubuduće da me već ne uznemiruješ ovako! To su tlapnje, u životu treba gledati drugačijim očima... Jednom zasnogda: S takvim pismima da mi ne dolaziš!... Međutim (za tvoje umirenje), **znaj da ima sinova iz većih kuća nego što je naša, pa uživaju potpore za svoje nauke... A iz onih koji su te smeli govoriti zavist... Ti si mlad. Pazi! Život je prava škola, a tu školu ti još nijesi učio.**“ - citat iz pripovijetke „U Glib“

Uloga roditelja je **odgojiti samostalno dijete**, a samostalnost nije moguće postići ukoliko roditelji djeci stalno pomažu na način da se djeca ne trude sama postići svoje ciljeve. Naime **djeca moraju imati ciljeve, ideale, osjetiti čari samostalnog postizanja ciljeva jer će ih tako više cijeniti i osjećati da su ih postigli svojom zaslugom**. Ako djeci sve priuštimo riskiramo da ćemo odgojiti **slabu djecu, bez ideala, što je jako loše za njihovu emocionalnu stabilnost i motivaciju**.

Isto tako, osobe koje su dugo vremena **nezaposlene ili žive u siromaštvu izložene su riziku socijalne isključenosti**. Ako žive dugo u takvim uvjetima dodatno se pogoršava njihovo **psiho-fizičko stanje i gube motivaciju za reagiranje** – tonu u stanje naučene bespomoćnosti, a u tom stanju polako tone i njihovi ideali, a onda je borba za promjene vrlo teška. Zbog toga je jako važno da pomognemo ljudima koji se nalaze u ovakvoj situaciji, a ne da im oduzmemo i ono što im može pripasti i pomoći da promjene svoj život.

Društvo koje ne razvija pozitivne vrijednosti, zanemaruje najslabije članove društva i počiva na postulatu da cilj ne bira sredstva, opravdavajući pri tome nepoštenu praksu (sredstva), riskira da upadne „U glib“ iz kojeg će se teško izvući, na što nas upozorava i Vjenceslav Novak „U glibu“.

„Narodi koji su se izobijestili u sreći, jednako su propali kao što i narodi osiromašeni: jedni i drugi **izgube pred očima ideale... A što je čovjek bez ideala? Amice, marva, blašče kojemu će svaki čas pasti sjekira na vrat...**“ - citat iz pripovijetke „U Glib“

„- Ne osjećaš li - govorio je jednako živo - kad stupiš preko praga univerze, da si zapostavljen? Ne osjećaš li to na ulici, u kazalištu, u uredima - svuda - svuda!... Sve ti govori da nisi jednak s drugima - i ti lagano gubiš pouzdanje u sebe a smjelost naprama drugima... Ako je u tebe čuvstva, a ti se uklanjaš onima, koji te gledaju preko ramena i drže se uopće naprama tebi kao da misle naglas: Ti ovamo ne spadaš... Tako danas, sutra, redom tako i ti ako si ikoliko slabić, staneš gubiti kompas u svojoj čovječjoj svijesti... Najposlije rob privikne na robiju, i što je na nju dulje privikao, teže ga je probuditi. Ideal mu postane kruh... novac... čast... vlast, ono što se vidi u životinjama koje se otimaju o žderilo i grizu do krvi kad dođe do pitanja o vodstvu... Jest, prijatelju! U gladovanju privikavaš se na poniznost, čutiš kako se sići sve smjelije i drskije dižu nada te... A u tebe je možda više duha nego što ga ima u njih - govorio je ogorčeno - ali ti nemaš smjelosti, zapravo **ponestaje ti u društvu moći da se s njima digneš i ti...** Dopusťam, pojedinac neće podleći. To su vanredni duhovi, a to nije pravilo nego iznimka...

Citat iz pripovijetke „U Glib“

SIT GLADNOM NE VJERUJE

Pripovijetka „U Glib“ dotiče se još jedne teme vezane za novac, a to je **siromaštvo**. Naime glavni lik, Jakov i njegova obitelj žive u uvjetima siromaštva i visoke materijalne deprivacije.

U Republici Hrvatskoj **stopa rizika od siromaštva** u 2017.g. je iznosila značajnih **20%**, a stopa **materijalne deprivacije 25,9%**.

Prema izvješću Državnog zavoda za statistiku „Pokazatelji siromaštva i socijalne isključenosti u 2017.g.“, prag rizika od siromaštva u 2017. za jednočlano kućanstvo iznosi 28.070 kuna na godinu, dok za kućanstvo s dvije odrasle osobe i dvoje djece mlađe od 14 godina iznosi 58.946 kune na godinu.

Kao u slučaju Jakova nažalost visok je postotak kućanstava u Republici Hrvatskoj koji žive u uvjetima **materijalne deprivacije**, odnosno koja:

- nisu u mogućnosti priuštiti si adekvatno **grijanje** u najhladnijim mjesecima
- nisu u mogućnosti priuštiti si svaki drugi dan **obrok** koji sadrži **meso, piletinu, ribu ili vegetarijanski ekvivalent**
- nisu u mogućnosti **podmiriti neočekivani financijski izdatak**
- **kasne s plaćanjem računa** za režije
- **teško ili vrlo teško** spajaju kraj s krajem
- imaju znatno **financijsko opterećenje** u ukupnim troškovima
- nisu u mogućnosti priuštiti si **tjedan dana godišnjeg** odmora izvan kuće.

Radi se osobama koje ne uspijevaju podmiriti potrebe koje se nalaze na **prvoj i drugoj razini Maslowljeve piramide potreba (fiziološke potrebe i sigurnost)** i time predstavljaju jednu od **najranjivijih skupina u društvu** kojima su pomoć i podrška jako potrebni. Posebno su ranjive skupine djeca i mladi, nezaposlene osobe, starije osobe i umirovljenici te osobe s invaliditetom. Uzimajući u obzir činjenicu da su osobe koje žive u siromaštvu često isključene iz brojnih društvenih aktivnosti zbog ograničenih materijalnih resursa, postavlja se i pitanje **stvara li se na taj način i njihova društvena diskriminacija**.

Brojne analize dokazuju da ograničeni materijalni resursi uistinu mogu imati vrlo ozbiljne posljedice na ljudski život, naime **glad i neuhranjenost** rezultiraju **zdravstvenim i psiho-fizičkim poteškoćama u razvoju**, ograničeni materijalni resursi **ograničavaju pristup obrazovanju, kulturno-društvenim događanjima**, a time povećavaju **socijalnu isključenost pojedinca** i onemogućuje mu daljnje penjanje po piramidi ljudskih potreba koje je nužno kako bi svaki pojedinac postigao osobno zadovoljstvo, emocionalnu i psihičku ravnotežu.

„Pogledaj svoje lice; oči su ti mutne, blijed si, drhturiš od zime, a pod očima ovakvi crni kolobari... - pokazao je na svom kažiprstu... - **Tvoj se organizam još razvija, a u tebe nema masne zalihe nego si eto kost i koža ko što sam i sâm. Kad to traje dvije, tri i četiri godine, tvoj organizam oslabi i najpripravnije dočekuje svaku bolest...** Pa kad si nakon muke i kubure nešto postigao i poveselio se životu, stanu prosvjedovati pluća, crijeva, želudac: **Kasno je, gospodaru, odviše si nas zanemarivao...**“ - citat iz pripovijetke „U Glib“

„- Ideali!... Tko se ne kupa u njihovu svjetlu, neće mu dušu osvijetliti zlato... Tim novcem, sa tih par stotina otrovat će vam vlastiti otac dušu, zastrijet će tminom, uglubit će je u blato... Okoristi se - poučava vas on - tom stipendijom gdje možeš! Ne obaziri se ni na koga! Gledaj da bude tebi dobro, a drugi neka žive kako znadu!... **On vas tako riva u društvo nesretnjaka koji se očajno grizu za komadić zlata, nad kojim se vije crn oblak a na njem sijeva munjom zapisan natpis: *Lasciate ogni speranza!*... A nad oblakom, prijatelju, sija sunce na slobodne idealne duše - tamo bi morao biti vaš svijet!... Kako da to ne shvati vaš otac! Svi ljudi to shvaćaju. Isus nije mogao naučiti nešto što ne bi bilo dohvatno i najnižem ljudskom umu.**

Citat iz pripovijetke „U Glib“

REKLAME BEZ GRANICA

I za kraj... ne možemo pričati o Maslowljevoj piramidi potreba, a da se ne dotaknemo **utjecaja reklama ne odluke o kupnji i buđenje želja kod mladih ljudi.**

Jedan od razloga zbog čega neki brendovi uspijevaju u tome i nije nam problem izdvojiti značajne iznose novca da ih posjedujemo, čak i kada to prelazi naše mogućnosti, je upravo **uspješno poigravanje sa našim potrebama da budemo voljeni, poštovani i prihvaćeni u društvu.**

Naime, naše potrebe često puta postaju i naše slabosti oko kojih marketinški stručnjaci razvijaju reklame i potiču nas na potrošnju – cijeli proces se događa na nesvjesnoj razini, pa tako u reklamama za npr. osiguravajuća društva često nalazite izraze poput: sigurnost vašeg doma, sigurnost vaše obitelji, **sigurnost** vašeg zdravlja jer su upravo neke od temeljnih potreba svake osobe krov nad glavom i adekvatna zdravstvena skrb.

Tu su i primjeri reklama za kozmetičke proizvode, odjeću i obuću koji vrlo često apeliraju na **poštovanje** koje ćemo zaslužiti ako izgledamo na određen način, odnosno konzumiramo određene proizvode, a upravo jedna od temeljnih ljudskih potreba je poštovanje.

Poruka u kojoj s proizvodima ispunjavamo emocionalne ili društvene potrebe je ustvari kriva i treba se paziti takvih rješenja.

O AUTORU

Vjenceslav Novak je hrvatski **književnik, glazbeni pisac, pedagog, teoretičar i skladatelj** (Senj, 11. IX. 1859 – Zagreb, 20. IX. 1905). Nakon završene preparandije u Zagrebu radio je kao učitelj u Senju, a zatim je 1884–87. studirao na Praškome konzervatoriju, gdje je stekao zvanje orguljaša (1886) te nastavnika pjevanja i teorije glazbe (1887). Do smrti je bio zaposlen kao profesor glazbe u Muškoj učiteljskoj školi u Zagrebu; uz to 1890–94. predavao je teoriju, glazbenu estetiku i povijest glazbe na školi Hrvatskoga glazbenoga zavoda. Uređivao je glazbeni časopis Gusle (1892., s V. Klaićem) i izdavao list Glazba (1893).

Autor je brojnih djela, među kojima izdvajamo: Maca (Hrvatska vila, 1881), zbirka Podgorske pripovijesti (1889), U glib (1901), Iz velegradskog podzemlja (1905), Pavao Šegota (1888), Pod Nehajem (1892), Podgorka, (1894), Posljednji Stipančići (1899) i dr.

Izvor o autoru: www.enciklopedija.hr

Ovaj Projekt financiran je iz proračuna Grada Zagreba